

Sadaka Dünyası

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah’a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Kıymetli kardeşlerim,

Allah Teâlâ kurduğu dünya düzeninde zenginlerle fakirleri, fakirlerle zenginleri, âlimlerle cahilleri, cahillerle âlimleri, iyilerle kötülerini, kötülerle iyileri karşılaştırarak imtihan etmek ve kulluklarını görmek istemiştir.

Dünyanın tamamının âlim olması mümkün değildir, hiçbir zaman tamamı fakir de olmamıştır. Dünyada herkesin âlim veya cahil olması söz konusu değildir, ne sürekli gece ne sadece gündüz yoktur; birbirini kovalayan renkler vardır ve renkler birbiriyle imtihan olurlar. Kıyamet gününde âlimler, cahillere ilim aktarıp aktarmadıklarının hesabını verecekleri gibi cahiller de âlimlerin izinden gidip gitmediklerinden sorgulanacaklardır.

Allah, kendi dışındaki herkesi birbirine muhtaç etmiştir. Bu bir kanundur. Kimi paraya, kimi elinden tutulup merdiven çıkarılmaya, kimi sevmeye, kimi küçük bir gülücüğe, kimi de cebi ve banka hesabı para dolu olduğu hâlde torununun “nasılsın dedeciğim?” cümlesine muhtaçtır. Allah celle celâlühü haricinde bir başkasına muhtaç olmayan mahlûk yoktur. Hayvanlar insanlara, insanlar hayvanlara ihtiyaç duyar ve diğerini tamamlarlar.

Rabbimiz insanlar olarak yarattığı kullarını, eksiklerini ve ihtiyaçlarını tamamlayacakları bağlantı noktaları kurarak da imtihan etmektedir. Bu bazen emrederek ve yapılmaması durumunda cehennem tehdidiyle karşılaştırarak (zekât gibi) olabildiği gibi yapılırsa sevap kazanıp cennete girilebilecek nafile türünden işlerle de olabilir.

Zorunlu olmadan, sadece Rabbimizin rızasını kazanmak için yapmamızın emredildiği iyiliklere ‘sadaka’ denir. Dünya bir sadaka dünyasıdır ve zaten bizatihi dünya bile Allah’ın bize bir sadakasıdır. Sinek kanadı kadar değer vermediği hâlde dünyaya, bize sadaka olarak vermiştir. Dünyadaki hayatımız sadaka ile ayakta durabilir, kıyamet gününde sevap haznemizi ancak sadakalarla doldurabiliriz. Bir hatayı düzeltsek taşıyamayacağımız bollukta sevaba erişebilirdik: Bizden önceki neslin insanları ‘sadaka’ kavramını “dilenciye verilen para” anlamına daraltmasalar ve “ikinci bir canlıyı sevindiren her şey” manasından koparmasalar...

Bu tarifteki ikinci bir canlı ile kastedilen; beş vakit namazlı Müslüman, yaşlı, genç, kâfir, şarapçı veya hayvan olabilir. İnsanı bir anlığına dahi olsa mutlu eden her işi adı sadakadır. Para şimdilerde uğruna yaşanan bir meta hâline geldiği için insanımız da sadakayı cami kapısındaki kutuya bozuk para atmak şeklinde anlıyor. Hâlbuki “araba nedir?” sorusunu sadece direksiyonla tarif etmek kadar yanlış ve eksik bir tanımdır.

Bir çocukla oynayıp mutluluğu sağlanıyorsa bu bir sadakadır. Ayakkabısı olmayana ayakkabı almak güzel bir sadaka olduğu gibi kimsenin uğramamasından şikâyet edip garip kaldığını düşünen bir dedeyi ziyaret edip ikramda bulunmak da güzel bir sadakadır. Zira o dedenin önceki örnekte olduğu gibi ayakkabıya değil hâl ve hatır soracak bir insana ihtiyacı vardı, hâl ve hatırı sorulunca da apartman hediye etmekten büyük mutluluk verilmiş oldu.

Sadaka, dünyanın en kolay kazanılan sevaplarından biridir. Sadakaya muhtaç olmayan insan yoktur, ya sadaka vererek ya sadaka vermenin sevabına; insan birine illa muhtaçtır. Müminin kıldığı namazlar ahirette ihtiyacını karşılamaya yetmeyebilir, huşu ve takva açısından yüksek seviyeli ibadetler yapamamış olabilir; sadaka sevabı açıkları kapatmak için oldukça iyi bir ibadettir. İnsanı mutlu eden her şey sadakadır ve bu para verilerek de bir telefon açarak da tebessüm ederek de dua ile de olabilir.

İcabında bir mümine dua etmekten ana-babaya hizmete, bir çocuğa tatlı dille nasihatten karı-koca arasını bulmak için gayrete kadar her şey sadaka olabilir. Bir garibin soğuktan korunması da aciz hayvanları korumak da sadaka olabilir. Allah Teâlâ'nın, üzerine tutulduğu zaman necaset bulaşmış kabul ettiği bir hayvan olan köpeğe bile bir dilim ekmek vermek sadaka olabilir. Namaz kılmayan birini namaza teşvik etmek en âlâsından sadaka olabilir. Hatta arabalarını koyacak yer bulamayan bir zengine kardeşlik icabı ikram etmek de sadaka olabilir.

Dünyada herkes birbirine muhtaç yaşar. Zenginlerin kendilerinden fakir kimselere muhtaç olmadıkları gibi bir düşünce yanlıştır, isabetsizdir. Her insan sadakaya muhtaçtır, vererek veya alarak, bazımız para bazımız moral bakımından.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, *“insana faydalı her şeyi Allah sadaka kabul eder”* buyurmaktadır. O kadar ki *“hiçbir iyiliği kaçırmayın”* buyurduktan sonra hiçbir işe yetişemeyenin dahi yolda yürürken karşılaştıklarına selam verip hâl hatır sorması, tebessüm edip onu gördüğüne mutlu olduğunu belli etmesinin bile bir sadaka sayılacağına işaret buyurmaktadır. Bize göre ‘hiç’ olan, Allah’a göre ‘çok’ mesabesinde durabilir.

Biz sadakayı muhacirlere para yardımı ve cami kapısında beş-on kuruşu kutuya atmak seviyesinde anladığımızda, evimizde bekleyen çocuklarımıza gülümsemeden ve onları güldürmeden geçen ömrümüz boyunca ‘sadakasız’ bir baba olarak hatırladığımızı görmezden geliyoruz. Hâlbuki çocuklarımıza mini tebessümler dağıtmak ve oyunlarına katılmak da büyük birer sadakadır, cennet yolunda terazimize konacak şeylerdendir.

Avrupa’da köpeklerle alaka göstermek modadır diye köpek sevgisi güya içimize girdi ama sözgelimi tavuğun gırtlakını rahatlıkla sıkmak da var; çünkü tavuklar konusunda henüz Avrupa’nın fazladan bir hassasiyeti yok. Böyle sahte sevmelerle değil, Allah yarattığı için yeri geldiğinde yılanı bile bir fincan süt ikram edebilecek kalp taşımalıdır. Allah’ın koyduğu ölçülerle yaşamak bir sadakalar dünyasında yaşamaktır ve o dünyada fırsatlar sayısızdır. Bizim Peygamberimiz, insanlara cenneti göstermek için geldiğini ispat ederken, *“bir hurmanın yarısıyla bile olsa cehennemden kendinizi kurtarın”* buyuruyor ve hurma denen küçücük meyvenin yarısıyla bile insanın iyilik çabasının nasıl sürekli olması gerektiğini anlatıyor. Gücü buna yeten, bu kadarını becerebilen bunu yapacaktır.

Bir de işinden her dönüşünde hasta halasına uğrayarak *“eve gitmeden seni bir göreyim dedim halacığım”* diyerek elini öpüp onu sevindiren birinin nasıl sadaka vermiş olduğunu düşününüz. Komşusunun hatırını sorup yüzünü güldüren, icabında ikramına bile ona yük olmamak adına tenezzül etmeyen birinin nasıl sadaka fırsatı yakaladığını düşününüz.

Yeter ki insanı mutlu etmek istensin, yaratanın hatırı için.

Öncelikle yapılması gereken, ‘sadaka’ mefhumunu cami önünde açılan yardım kutuları düzeyinde anlamaktan kurtarmaktır. ‘Vatan’ denince bir çobanın köpeği için ayrılmış kulübeyi anlamadığımız, bu kadar küçük ve basit düşünmediğimiz gibi sadaka da bizim yaygın olarak sandığımızdan daha büyük ve mukaddes bir kavramdır. Caminin önünde iki lirayı çıkarıp vermek sadaka dünyasının yüzde birine bile tekabül etmez. Allah’ın bütününü bize verdiği dünyada sadakayı neden daraltarak anlayalım ki?

Mühim bir hadiseyi Resûlullah aleyhisselamın hatıratından öğrenelim: Bir gün Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, *“sadaka verin, sadakalı olun”* buyurmuş. Sahabe-i kiram yaşlı bir adam bu minvalde sözleri dinledikten sonra eve gitmiş ve sağa sola bakındıktan sonra verecek hiçbir şey bulamamış. Hemen iki rekât namaz kılmış ve Rabbine şöyle niyaz etmiş: *“Allah’ım, senin peygamberin bugün sadakadan söz etti. Evime geldim ve sen de biliyorsun ki sadaka diye verilebilecek hiçbir şey bulamadım. Kimseye yardım edecek hâlim de yok. Ben de bugüne kadar hangi Müslüman gönlümü kırdıysa o gönül kırıklıklarımın hepsini sadaka olarak bağışlıyorum, kabul et Allah’ım.”*

Böyle dua ettikten sonra sahabe yatıp uyumuş. Ertesi gün sabah namazı kılındıktan sonra Resûlullah aleyhisselam, “*dün gece gönül kırıklıklarını sadaka olarak veren hanginiz?*” diye cemaatine sorunca, o sahabe ileri çıkmış. Peygamber aleyhisselatu vesselam ona Allah’ın sadakasını kabul ettiğini buyurmuş. Adamın bir hastayı ziyaret ettiği de yok; tek yaptığı gönlünü kıranlara haklarını helal etmek.

İnsanın zamanında kıldığı ve unutup hatırlamadığı potları bir gün karşısına çıkacak ve hatırlatılacaktır. Verilen sadakalar bu kırılan potların temizlenmesi ve insana bir gün karşısına çıkarılıp büyük utanç yaşatmamak için de bire birdir, iyi bir temizleyicidir –fakat can boğaza gelmeden! Ölümün burnuna geldikten sonra çocuklarını çağırıp “kalan paramla cami yaptırın” demek sadakanın hası değildir; paranın takır takır harcanabileceği zamanlarda sadaka verilmelidir ki yürek paraya takılı olduğu hâlde verebilme kudreti gösterilmiş olsun.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, “hastalarınızı sadakayla tedavi edin” buyuruyor. Bu ne anlama gelir, doktora gitmemize gerek olmadığına mı? Hayır. Çok sadaka verilen evde sadaka olmayacağı anlamına gelir. Olsa bile o hastalık en hafif şekilde atlatılır. Fakat “bi’ deneyelim bakalım” hesabıyla sadaka üzerinden iş yapmak değildir kastedilen; Allah’ın emri denenmez, emre teslim olunur. Sadaka veren mümin bin bir belayla bile karşılaşsa kalbi daima geniştir, olayları adeta sünger gibi emer. Böyle bir müminin hayatı olumlu bir bakışla şekillenir, ani bir hadiseden dolayı morali yıkılıp çökmez. (Bin bir çeşidiyle) sadakasız yaşamak ise katı kalpli ve merhametsiz olmaktır ki Allah yalnızca merhametli kullarına merhamet eder.

Kadını-erkeği, genci-yaşlısı, hocası-okumamışsı ile bütün kullar ne kadar sadaka verdikleri üzerinden imtihan edilir. Bu imtihanı herkes ne kadar kazanıp ne kadar kaybettiğini düşünmeli, kendini hesaba çekmelidir. Kimi insan “çok iyisin, sıkıntılı görünmüyorsun” sözüyle mutlu olur, ona bu sözü vermek onun sadakasıdır. Kimi “seni seviyorum” sözüyle mutlu olur, onun sadakası budur. Dünyada en büyük sadakalardan birini veren kişi, Hira dağından ürkek adımlarla evine dönen Resûlullah aleyhisselatu vesselamı “korkma, ben buradayım” diye teskin ederek rahatlatan Hatice radiyallahu anha idi. O anda verilecek en güzel sadakayı verdi ve şimdiye dek yaşamış milyarlarca müminin önünü aydınlatan bir ışık yaktı.

Çevresinden tamamen soyutlanmaya çalışılan, linçe uğrayan ve kaçılan bir insana “ben varken sana gam yok” diyen tavır sahibinin verdiği sadaka, Hatice radiyallahu anhanın kimse yokken ileri çıkma yürekliliğini gösterdiği o sadaka gibidir.

Allah Teâlâ yapılan iyiliklerin başa kakılmaması, gelişigüzel anlatılmaması, hatırlatılmaması ve unutulması istenmeyen anekdotlar hâline getirilmemesi için gösterilecek tavır yasaklamıştır. Böyle ‘sadaka’lar insanın sevabı değil başına bela olur. “Ayıp be, biz seninle hep ilgileniyorduk, ne zaman unuttun o günleri” demek böyledir. Böylesi bir tavır, Allah için yapılan iyiliğin Allah tarafından unutulmayacağı gerçeğini göz ardı etmektir. Müminin sağ eliyle verdiği sadakadan sol eli bile haberdar olmamalıdır. Hasta ziyaretine gittiği bir gün evine geç ulaşınca icabında “işim uzun sürdü” demeyi seçer ama hasta ziyaretinin reklâmını yapmaz. İslam kalitesi budur.

Evimizde çocuklarımıza abdesti öğrettiğimiz gibi sadaka mantıklı bir mümin olduğumuzun şuurunu da öğretmemiz gerekir. Ancak bu bir günlük brifingle olacak iş değildir, hayatımızda norm hâline getirdiğimiz sadakaları biz yaşarken eşimiz ve çocuklarımız da sadakaya ibadet değeri veren ve onun cennete girebilmek için yardımcı öge niyetine kullandığımız bir alet olduğunu anlamalıdır. Çocuklarımız bu brifingi bizden sözlü anlatımdan ziyade bir ömür boyu sürecek görüntülü ve uygulamalı eğitimle almalıdırlar.

Bir çocuk babasının ölümünden yirmi sene sonra kendi hanımıyla hatıratını konuşurken şunu söylemelidir: “Rahmetli annem sinir küpü olurdu, zannederdim ki evi tutuşturup yakacak. Sonra babam işten gelirdi ama adamcağız üzülmeyin diye sanki evliliklerinin ilk günleriymiş gibi onu

karşıları. Babam gitti mi yine sinir küpü olurdu annem.” Bu bize şunu anlatır ki kadıncağz eşini Allah rızası için mutlu etmeye çalışmakta ve bunu sadaka olarak yapmaktadır. Çocuklarımız “Allah için ne yaparsın?” sorusu karşısında dünyayı verebileceğimize böyle bir uygulama süreciyle şahit olmalıdırlar.

*

Bir ibadet olan sadakanın kendi içinde kuralları ve düzeni söz konusudur. Yukarıda bahsettiğimiz gibi mesela başa kakmak sadakayı berbat eder. Verilen sadakayı geri almaya teşebbüs hiç İslamca bir hareket olmaz, teslim edilen sadaka geri alınamaz. Bir Müslüman, kendi çocuklarının rızından kısarak para sadakası vermemelidir.

En büyük sadaka insanın kendi ailesi için harcanandır, bu yeri gelir maddî yeri gelir insanî ilişkiler bakımından anlaşılabilir. Yani kendi çocuklarının ayağında ayakkabı yokken başkalarının çocukları için ayakkabı alma peşinde koşmak yanlıştır. “Öyleyse fakirler sadaka vermesin mi?” şeklinde muhtemel bir itirazın anlamsız olacağını da yukarıdaki satırlarda, sadakanın sadece paradan ibaret bir ibadet olmadığı gerçeğiyle açıklamıştık.

Borçlu bir Müslüman, vereceği sadakanın borcunu ödemesinde zorluk çıkaracağı ihtimali belirirse sadaka vermemelidir. O da çocukları parkta oynatmaktan camiye süpürmeye, hanımının işlerine yardım etmekten tebessüm ederek bir kardeşini sevindirmeye kadar diğer sadaka çeşitlerinin sayısız imkânından faydalanmalıdır. Hayat devam ettikçe ve nefes alındıkça her yer sadaka fırsatıyla dolu ve her an sadakaya elverişlidir.

Diğer bir kural da sadakanın en yakından başlatılacağıdır. Sadaka vermeye Afrika’dan başlanmaz. Afrika’daki fakirlere yardım eli uzatılırken kendi köyündeki akrabasını ihmal etmek sadakanın yakınlık kuralını ihmal etmektir. Akraba, komşu, kasaba, ülke biter ve Afrika’ya bundan sonra sıra gelir. Afrika’dakilere de sadakamız elbette olacaktır ama taşkıktan sonra. Evvela bizim için acil olan bitirilecektir. Sabah namazı kılınmamışken bir cüz Kur’an okumak şeklinde bir öncelik hatasına düşülmediği gibi sadakanın da öncelik sıralamasına dikkat edilmelidir.

*

Sadaka mefhumuna dair zihnimizde yerleşik algıyı iki açıdan değiştirmemiz lazımdır:

1- Sadaka eften püften yapılan bir iş değildir, yarım hurma verilerek bile cehennemden kurtulmayı sağlayacak bir iştir. Bu mantık yakalandığında sadakayı azımsamak mümkün olamaz.

2- Sadaka parayla sınırlı bir ibadet değildir. Bununla ilgili ayrıntıları ilk sayfalarda açıklamıştık.

Hangi dinin iman edenleri olduğumuzu sadaka ibadetimiz bağlamında anlayabilmek için meşhur sahabe Ubade ibni Samit radiyallahu anhin torununa ait bir hatırayı nakledeceğiz. Bir gün babasıyla Medine’de bir sahabiyi ziyaret etmeye niyetlendiklerini anlatıyor. Bedir’e de katılan Ebu’l-Yeser adında bir sahabinin yanına gidiyorlar. Yanına vardıklarında onu oldukça gergin hâlde yürürken buluyor ve elinde de bir torba olduğunu görüyorlar.

Selam veriyorlar, Ebu’l-Yeser de selamı alıyor. Neden gergin olduğunu sorduklarında mübarek sahabe şöyle karşılık veriyor: “Haramî kabilesinden filancanın bana borcu vardı. Borcun günü geldiği hâlde paramı ödemedi. Ben de evine gidip borcu vermesini söyledim, orada olanlardan dolayı sinirliyim.”

Bunun üzerine neler yaşandığını anlatmasını istiyorlar ve şöyle devam ediyor: “Adamın evine gittim, selam verdim. Dışarı bir çocuk çıkınca ona babasının nerede olduğunu sordum. Çocuk da benim geldiğini anlayınca babasının, annesinin yatağının altına saklandığını söyledi. Bunun üzerine ben de babasına adıyla seslenip saklandığı yerden çıkmasını söyledim. Adam gelip önümde durdu. Niye benden kaçtığını sordum.”

Borçlu adam cevap olarak, Resûlullah'ın sahabisi ve Bedir savaşına katılmış birine yalan söyleyemeyeceğini ve yalan söylemese de borcunu ödeyebilecek hiçbir şeyi olmadığını söylemiş ve korkudan karısının yatağının altına saklandığını, oraya gelip bakamayacağını söylemiş. Ebu'l-Yeser ona parası olmadığına dair yemin ettirmiş, adam yemin etmiş. Bu yemini iki kere daha tekrar ettirdikten sonraysa borçlu adama şöyle demiş:

“Şu iki gözümle gördüm, şu iki kulağımla dinledim, şu yüreğime sindirdim; Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: *Kim parayı ödeyemeyecek bir borçlunun borcunu erteler veya bağışlarsa Allah onu Arş'ın gölgesinde misafir eder.*”

Bu hadisi aktardıktan sonra da borç senedi olarak kullanılan metni onun gözü önünde yırtmış ve “ister öde ister ödeme, ödeyemezsen de parayı sana helal ettim” demiş.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ. وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِيْنَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.